

LICHTSPOR

De operatie

Kerstfeest, Goede Vrijdag, Pasen en Hemelvaart – dat zijn allemaal feesten van Jezus. We vieren dan steeds wat God doet in Jezus, ten behoeve van ons, vóór ons. En Pinksteren? Ja, dat is wat God doet ín ons. Dat is het feest van de Geest. Dat betekent: God komt ons na aan het hart. Zijn Geest houdt zich bezig met onze geest. Het is maar de vraag of we dat ook meteen als een feest vieren. Dat er iets vóór ons gedaan wordt, vinden we prachtig. Ook al begrijpen we er niet alles van: vóór ons kan nooit kwaad.

Pasen én Pinksteren

Maar ín ons. Dat klinkt bedreigend. 'In ons', dat doet ons denken aan een psychiater die ons binnenste probeert buiten te keren, of een dominee die wat al te veel doorvraagt. We blijven op afstand. We zeggen net zoveel als we kwijt willen. En terecht! Er wordt wat gewroet in het innerlijk! Pinksteren zegt dat God ín ons werken. Wij houden de boot af. Maar God zegt dat dat niet kan. Want wie deel wil hebben aan wat God vóór ons gedaan heeft, moet aanvaarden dat er ook iets ín ons gedaan wordt. Het één gaat niet zonder het ander. Pasen en Pinksteren hangen samen. Jezus wordt opgewekt vóór ons en ín ons. Wij worden met Hem opgewekt tot een nieuw leven. God komt in ons, ook al strijkt Hij ons tegen de haren in. We worden van binnenuit aangepakt.

Metamorfose

Is Pinksteren dan wel een feest? Nou je zou kunnen zeggen: het is meer een operatie. Dat is een harde zaak, want niemand laat zich voor zijn plezier opereren. Maar je kunt er ook niet voor je plezier van af zien. Vaak hangt het leven van zo'n operatie af. En dan ben je toch blij dat er ziekenhuizen en chirurgen bestaan. Er moet iets met ons gebeuren. Zó is het ook met de operatie van de Geest. Hij vormt ons om. Wij raken betrokken in een metamorfose, zegt Paulus letterlijk. Wij worden vernieuwd en langzamerhand veranderd. Zó dat we de heerlijkheid van God gaan weerspiegelen. In ons leven geven we God de weerglans van zijn licht.

Als de Geest in je binnenste gaat opereren, dan laat Hij je het tegenbeeld van jezelf zien: Jezus Christus, die zijn leven wilde verliezen en het zó behield. De Geest confronteert je alsmaar met de woorden en daden van Jezus. Eigenlijk is iedere preek deel van die operatie van de Geest.

Oud-notaris mr. Wim van Leussen:

'God was er *nooit niet*'

'God was er *nooit niet*', zegt Wim van Leussen, bijna 65, die kan terugblikken op een lange loopbaan als notaris. 'Natuurlijk, er zijn perioden geweest waarin aan dat geloof werd geschud; dan ervoer ik afstand tot God, omdat ik gebeurtenissen niet begreep of niet wilde begrijpen. Als Tukker praat je daar niet gemakkelijk over.'

We zouden elkaar spreken over, wat in jargon 'verlies-ervaringen' heet. Wim kan er over meepraten. 'Bijna tien jaar geleden overleed mijn oudste broer, Henk, aan longkanker; 62 jaar. Het jaar daarop, op 5 mei, zou mijn jongste broer, Cor, samen met schoonzus Dineke, de weduwe van Henk, langskomen om in de familiekring mijn verjaardag te vieren. Maar rond 16.00 uur belde ze dat Cor niet kwam opdagen. Ik voorvoelde meteen dat er iets aan de hand was, want mijn alleenstaande jongste broer verscheen altijd stipt op afspraken; hij was een man van de klok. Er kwam een onderzoek op gang, de politie werd erbij gehaald. Ze hebben hem dood voor zijn bed gevonden, een hartstilstand. Hij werd bijna 55 jaar.'

Vlucht

Zo verloor ik binnen amper een jaar twee broers. In de tussenliggende periode heb ik ook zelf op de rand van de dood verkeerd, door een legionella-besmetting, die ik tijdens een vakantie in het buitenland opliep. Stuk voor stuk aangrijpende gebeurtenissen, die je zouden kunnen stilzetten. Maar ik gunde mezelf nauwelijks de tijd om het te verwerken. Ik zat opgesloten in mezelf en vluchtte in mijn werk. Nu werk ik graag en hard omdat ik intens hou van mijn vak, vooral het contact met mensen van allerlei slag. Mijn agenda stond elke dag volgeboekt, elk half uur wisselde het toneel, van 's morgens 8 tot 's avonds 6 uur.

Lunchen betekende twee boterhammen in drie minuten of als het heel druk was drie boterhammen in twee minuten....

Het verdriet dat me overkwam, liet ik niet toe. Maar vroeg of laat krijg je het dan toch op je bordje. In mijn geval in de vorm van neerslachtigheid. De confrontaties met de dood hadden toch wel een spoor getrokken in mijn leven; het onverwerkte verdriet kwam boven. Het klinkt paradoxaal, besef ik, maar tegelijkertijd ervoer ik een diepe dankbaarheid, dat ik er nog mocht zijn. Ook op ander vlak deed ik schijnbaar tegenstrijdige ervaringen op: ik had besloten mijn werk af te bouwen en met pensioen te gaan. Ik vond het een voorrecht om terug te blikken op een lange staat van dienst. Tegelijk miste ik mijn dagelijkse bezigheden, het kostte me in het begin ook veel moeite om weer om te schakelen en een nieuwe zinvolle tijdsbesteding te vinden.

Dankbaar

Ik ben een echte Tukker. Ik stop dingen liever weg, dan dat ik over praat. Toch heb ik uiteindelijk gelukkig weer een weg vooruit gevonden. De ervaringen hebben mijn leven wel zozeer gestempeld dat er sprake is van een cesuur tussen de periode vóór en na. Ik heb geleerd wat het is om dankbaar te zijn, ook voor het aangezicht van God. Het feit dat je kunt gaan en staan waar je wilt, dat het leven je geschonken wordt, dat er zoveel binnen je bereik ligt.... Of, om nog iets heel belangrijks te noemen: dat je 's zondagsmorgens je kleinkinderen in de kerk ziet. Wat een zegen is dat! Ik ervaar het als een groot voorrecht dat ik me thuis voel in de kerkelijke gemeente in mijn dorp; heel veel jaren ben ik kerkenraadslid geweest, nu ik afgezwaaid ben, blijf ik graag van harte betrokken. Ik ontvang er veel, ik ga met veel plezier naar de kerk.

Gave

Een vriend-voor-het-leven, we woonden in hetzelfde studentenhuis, is onlangs overleden. Hij was amper in de herfst van zijn leven, 64. Opnieuw zo'n gebeurtenis die je de gave van gezondheid weer heel intens doet beseffen. Het zet heel veel gewone, alledaagse dingen in een bijzonder licht. Op sommige momenten denk ik dan: hij heeft dit niet meer mee kunnen maken... Wat onderscheidt ons? Wat hebben wij het uitbundig goed! Dat stemt me diep dankbaar.'

Notariaat

We praten over de compacte samenvatting van zijn verhouding tot het geloof; 'God was er nooit niet. Hij was er van jongsaf aan.' Wim groeide op in Wierden, in een 'nominaal' hervormd gezin. Over geloof werd thuis niet veel gesproken.' Wel maakten kerkgang, jeugdvereniging en catechisatie een vanzelfsprekend deel uit van het leven. 'Op catechisatie was ik een lastige klant; ik hield ervan de boel te ontregelen.' Wim studeerde rechten in Groningen, was in die periode actief bij de studentenvereniging CSFR. Na zijn snelle studie begon hij op 22-jarige leeftijd als kandidaat-notaris in Molenaarsgraaf. 'De liefde en het werk – in die volgorde – voerden me naar de Alblasserwaard. Hij ziet op zijn werkzame leven terug als een 'geweldig mooie tijd'. Wim: 'Toen ik begon telde het kantoor 16 medewerkers, toen ik vertrok 65.' De introductie van marktwerking in het vakgebied, waardoor notariskantoren met elkaar konden gaan concurreren heeft hij van meet af aan toegejuicht. 'Goede producten tegen billijke prijzen', was ons motto. Dat is me onder vakgenoten niet altijd in dank afgenomen. Ik oogstte jaloezie en werd soms gemeden alsof ik melaats was.'

Spek

Integriteit stond hoog in het vaandel. 'Als je zorgt dat je financieel onafhankelijk bent, trek je ook geen gekke figuren aan. "Zorg dat je voldoende spek op de botten hebt", zei mijn voorganger en latere collega, notaris Goes. Ik had eens contact met een ondernemer die bij mijn kantoor per jaar voor meer dan een ton (in gulden toen nog) omzet verantwoordelijk was. Bij een bepaalde transactie meldde hij één van mijn medewerkers dat hij duizend gulden tekort kwam, maar dat zou notaris Van Leussen wel bijpassen, hij was tenslotte zo'n grote klant.... Ik heb hem gebeld en duidelijk gemaakt dat ik van die praktijken niet gediend was. Dus nam ik afscheid van hem. Ik heb er geen moment spijt van gehad.'

Klanten wisten vaak wel van mijn betrokkenheid op het christelijk geloof. De Alblasserwaard ligt op de

bible belt. Soms ben ik onaangenaam verrast, als erfgenamen elkaar de tent uitvochten om een erfenis. Dan lag het op mijn tong om te vragen: "U bent toch christen? Moet dat nu zo?" Dat zou niet professioneel zijn. Toen na een echtscheiding een man eens flink zat af te geven op zijn ex en mij eigenlijk om instemming met zijn handelwijze vroeg, zei ik: "Wat wilt u van mij. Ben ik uw pastor of uw therapeut? Nee, ik ben uw notaris, en dat blijft mijn rol" Als notaris doe je heel wat mensenkennis op.'

Psalm

Zijn Tukkerse inborst maakt dat hij een goeie antenne heeft voor teksten van cabaretier Herman Finkers of dichter Willem Wilmink. ' De onbevanging waarmee Finkers over het geloof spreekt, bijvoorbeeld. Zoals hij droogkomisch vaststelt: "Mijn broer denkt dat die vogel zo mooi fluit om zijn territorium af te bakenen. Persoonlijk denk ik dat hij dat doet om zijn Schepper te loven."

Ik heb in mijn leven veel bestuursfuncties gehad. Sinds een aantal jaren zit ik in het bestuur van het Dienstencentrum van de Protestantse Kerk in Nederland. 'Er is veel om over te somberen, door de secularisatie en veel "gedoe" in de kerk. Maar er is ook vooral heel veel dat me vreugde geeft, waar ik echt blij van word. Predikanten die zich met hart en ziel geven aan de gemeente, inspirerende kerkdiensten, prachtige liederen.

Zingen doe ik graag, de oude en zeker ook de nieuwe Psalmberijming, maar niet minder gezangen, vooral die van Jan Wit en Willem Barnard. Maar als je vraagt naar mijn favoriet, dan kom ik uit bij Psalm 116. De Psalm van mijn moeder, van mijn eerste avondmaalsgang. 'God heb ik lief want die getrouwe Heer, hoort mijne stem, mijn smekingen mijn klagen, Hij neigt zijn oor, 'k roep tot Hem al mijn dagen, Hij schenkt mij hulp, Hij redt mij keer op keer.' In die paar zinnen is mijn leven wel getekend, ja.'

Ds. H.G. de Graaff/Koos van Noppen

Een moeilijk dilemma

Veel oudere echtparen komen soms voor een moeilijke beslissing te staan. Door gezondheidsproblemen van een van beiden komt het dagelijks leven ineens in een ander licht te staan. Ik herinner me levendig een echtpaar dat het overkwam.

Hij heeft altijd met veel voldoening in de tuin gewerkt. Na zijn dagelijks werk is hij menig uurtje in de tuin bezig om bijzondere planten te kweken. Een gelukkig buitenmens, krachtig en gezond. Echt genietend van zijn pensioen. Zijn vrouw houdt ook wel van tuinieren, maar op kleinere schaal, de potplanten rond het huis. Meestal is zij binnenshuis te vinden, lezend in haar dagboeken en goede geestelijke lectuur. Aan de maaltijd spreken ze graag over hun toekomst. Ze leven beiden bij de hoge verwachting van de wederkomst van Christus. Heel bijzonder!

Het harmonieuze bestaan van het gelukkige echtpaar komt opeens op spanning te staan, als één van de twee plotseling ernstig ziek blijkt. De dagelijkse gang van zaken wordt ruw doorbroken.

In het huwelijksformulier staat iets over 'elkaar trouw helpen en bijstaan totdat...de dood hen scheidt'. Op een zonnige trouwdag dringt de donkere toon van de standaardformulering nauwelijks tot je door. De dagen waarop de tekst van toepassing is, ligt nog vele jaren weg. Maar door de plotselinge ziekte komt die ernst ineens dichtbij.

Natuurlijk, je helpt elkaar zo goed mogelijk en zo lang als het gaat. Maar de vanzelfsprekendheid en bereidheid kunnen zomaar bemoeilijkt worden als er méér nodig is dan goede mantelzorg, als door de ernst van de situatie behoefte ontstaat aan deskundige hulp.

Intussen dreigt de verzorging van de mooie kweektuin en van bloemen om het huis achterop te raken. Alle aandacht wordt opgeslokt door de dagelijkse noodzakelijke dingen.

Langzaam maar zeker groeit de overtuiging dat het zo niet verder kan. Hun innige liefde heeft niet onder de omstandigheden geleden; de verbinding blijft gelukkig sterk. Ook hun geloof en hoop hebben zich in deze levensstormen des te dieper geworteld. Ze weten dat dat niet vanzelfsprekend is en getuigen

beiden van Gods
genade op dit punt.

Maar het wordt pas echt moeilijk als de betrokken zorginstanties hen voor het blok zetten: ze zijn genoodzaakt hun geliefde plekje, hun huis en tuin, te verlaten en te verkassen naar een plaats in een zorginstelling.

Het zou een uitkomst zijn in hun situatie. Vooral de vrouw ziet er Gods hand in. De man begrijpt dat het noodzakelijk is, als hij alles nuchter op een rijtje zet; maar accepteren doet hij het zo voor zichzelf

niet. Sterk als hij - nog steeds - is, wil hij het liefst achterblijven en zijn vrouw aan de zorg van anderen toevertrouwen.

Het lijkt alsof hij er beducht voor is dat zijn gang naar een zorginstelling wel eens zijn einde zou kunnen betekenen. Hij voert zelfs aan dat zijn geestelijke ervaringen het rijkst zijn onder de open hemel, in de tuin, zijn 'buitenkamer'. Zijn vrouw is meer van de 'binnenkamer'. Haar belangrijke geestelijke lectuur, die ze altijd bij de hand heeft, kan ze zo meenemen. Maar een tuin neem je niet zomaar onder de arm... Toen ik er met beiden over sprak, bleek het me onmogelijk om hierin te bemiddelen. Ik zag geen andere weg dan met hen beiden te bidden. We legden alles in Gods handen.

Toch moest er ook gehandeld worden. De aanvraag voor een plekje in de zorginstelling werd ingediend. Overigens wel voor twee personen. Ze verwerkten deze stap in stilte, ieder voor zich. Voor zover ik kon waarnemen leken ze er zich beiden bij neer te leggen. Afwachten dus...

Maar aan dat woord hadden zij - evenals ik - een hekel. Ze leefden verwachtingsvol uit de beloften van God, gericht op de grote toekomst. Geen enkele omstandigheid zou dat veranderen.

Enige tijd later kreeg ik een telefoontje van hun dochter. Vader was door zijn Heiland thuis gehaald. Ze hadden hem gevonden in de tuin, tussen zijn geliefde buxusplanten.

Tijdens de begrafenis moest de dankbaarheid de boventoon voeren. Zijn vrouw was dankbaar. En de Here zou ook wel voor haar zorgen, als ze moest verhuizen. Toen ik naar huis ging haalde ik even de post uit de brievenbus aan de weg. Tussen de poststukken troffen we een bericht van het verzorgingshuis. Daar wacht ze op haar eigen Thuiskomst.

*Ds. J.H. Gijsbertsen,
Voorthuizen*

***De trouw en goedheid van de Heer
verschijnt ons elke morgen weer
en blinkt en blijft als dauw zo fris,
zolang het dag op aarde is.***

Dit zijn echt zinnen om uit het hoofd te leren en zo nu en dan aan het ontbijt op te zeggen, als een dankbaar begin van de dag. De oorspronkelijke tekst van dit lied is voor het eerst te vinden in een geschrift van Johannes Zwick (1496-1542) dat tot doel had om de lezer voor te bereiden op een zalig sterven. Dat klinkt ons dan wel wat vreemd in de oren. Hoe is die vrolijke tekst te rijmen met de oefenschool die een mens de kunst van het sterven moet leren?

Het wordt nog opmerkelijker als je deze tekst plaatst in het licht van het leven van Johannes Zwick. De pest waarde regelmatig rond. Hij overleefde in 1540 een epidemie, evenals een jaar later. In die periode was en bleef hij pastor en moest hij soms tientallen (!) mensen per dag begraven. In 1542 werd hij geroepen naar Bischofszell, waar de plaatselijke pastor aan de pest was gestorven. Hij ging erheen en werd zes weken later zelf slachtoffer, op 46-jarige leeftijd. De vier geciteerde zinnen zijn geënt op Klaagliederen 3:22 en 23, een kleine lichtgevende passage temidden van sombere klaagzangen. Blijkbaar gaven deze bijbelteksten Zwick moed in de ellende die hij om zich heen zag en in het gevaar waaraan hij zelf bloot stond.

Die trouw en goedheid verschijnen elke morgen en zijn er voor iedereen. God laat de zon opgaan over goede en slechte mensen (Matth. 5:45).

N.a.v. 'Zou ik niet van harte zingen...?' Jan Groenleer, Boekencentrum 2016, pag 25.

Leegte

Nadat mijn vader was overleden vond ik in zijn boekenkast het boekje van H. Algra 'Die fijne lange dag...'. Het bevat korte stukjes die mijn vader blijkbaar nogal eens las. Eén ervan wil ik met u delen.

In oktober 1981 verscheen in de kranten een merkwaardig bericht. Amerikaanse sterrenkundigen hadden in het heelal een ontzaglijke lege ruimte ontdekt. Zó groot, dat er plaats zou zijn voor tientallen melkwegstelsels, terwijl er in werkelijkheid geen enkele ster in die lege ruimte was.....In mijn avondgebed heb ik toen tot mijn Schepper gezegd: "Als die geleerden goed hebben gekeken, dan hebt U dus, Almachtige Vader, die grote leegte gemaakt. En ik zeg het heel eerbiedig, Here, dan hebt U met die lege ruimte iets voor. Dan hebt U er een plan mee. Dan gaat U er iets mee doen. En dat iets moet dan wel héél geweldig zijn. Onvoorstelbaar." Hoe groot moet God zijn, die 't Al geschapen heeft, óók de ruimte die nog wacht op wat er met haar gebeuren zal.

Opvallend is dat Algra in zijn gebed zó onbevangen met de Here omgaat. Hij verbindt die leegte op een natuurlijke en directe manier met God. Deze 'kinderlijke' manier van het leven in verband brengen met God, raakt mij. Misschien wel omdat ik dat wat kwijt ben geraakt. Wat mij ook treft is de innige toon die doorklinkt: 'Ik heb toen tegen mijn Schepper gezegd'. Wat een eerbied en liefdevolle vertrouwelijkheid klinkt daarin door!

*Ds. H.G. de Graaff
Nieuwerbrug aan den Rijn*

Henrike Dankers deed onderzoek onder volwassenen die op jonge leeftijd vader of moeder verloren

‘Huilen is helend. Tranen spoelen schoon’

Meneer D. verloor als tiener zijn moeder. Een dramatische gebeurtenis, die een krater sloeg in het gezin met drie kinderen. Met hulp van familieleden, buurtgenoten en de kerk lukte het vader om de draad van het leven weer op te pakken. Maar veel tijd en aandacht voor het verdriet van de kinderen was er niet. Het is als een open wond. Het voorval heeft diepe sporen getrokken in het leven van meneer D. Nu, meer dan zestig jaar later, vertelt hij over het trauma uit zijn jeugd. Hij komt toe aan ‘achterwaarts rouwen’.

Henrike Dankers (41) kan er over meepraten. Ze was 9, toen haar vader na een ziekbed overleed. Pas jaren later, in gesprek met een studiebegeleider, krijgt het rouwen alle ruimte. ‘In gesprek over mijn

jeugd praatte ik er eerst nog wat omheen. Ja, mijn vader ging dood, 35 was-ie. Maar toen de begeleider er iets dieper op doorging, barstte ik opeens in tranen uit. Door haar meelevende reactie merkte ik: nu durf ik het aan, het verdriet dat ik al die jaren had weggestopt mag er zijn.’ Het was het begin van de behandeling van de schrijnende wond, die het leven tientallen jaren eerder had geslagen. ‘Rouwen is keihard werken. Maar het moet een keer gebeuren. Haar vader was een gewaardeerd predikant. Bij de begrafenis klonken lovende woorden. Maar het kind bleef in verwarring achter. Eerst is er nog de gedachte dat hij misschien na drie dagen opstaat uit de dood. Later was er boosheid. ‘Waarom moest ik op zo’n jonge leeftijd mijn vader verliezen?’ En: ‘Als hij zo van betekenis is voor Uw Koninkrijk, snijdt U zichzelf dan niet

in de vingers?' Vaak stelden mensen in de omgeving de vraag: "Hoe is het nu met je moeder?" Zelden vroeg iemand: "Hoe is het nou met jou?"

Boom

Kinderen die zoiets overkomt, hebben de neiging zich terug te trekken op een eilandje, zeggen onderzoekers. Bij Henrike was het niet anders. 'Jezelf ontwikkelen en tegelijk rouwen, dat is een onmogelijke combinatie. Te zwaar. Je kiest onbewust – heel begrijpelijk! - voor een overlevingsstrategie: hoe houd ik m'n leven op de rit? Door zoveel mogelijk pijn te vermijden. Ik bouwde een muurtje om mijn hart. Het voelde alsof ik iets verkeerd had gedaan; het verdriet mocht er niet zijn. Voor omstanders hield ik de schone schijn op: met mij gaat het goed hoor. Ik trok me terug op mijn eiland. Als de dood van mijn vader ter sprake kwam, was het alsof ik me verstopte achter een boom. "Kom niet te dichtbij". Terwijl het zo heilzaam zou zijn geweest, als er iemand naast me was komen zitten: "Ik zie jou met je verdriet, hier achter de boom. Als je wilt praten of huilen, ik ben er..." Aandacht, luisteren, presentie is in zo'n situatie zo belangrijk.'

Ze herinnert zich met warmte hoe de conciërge van de middelbare school haar wel het gevoel gaf haar te zien. 'Zonder veel woorden, merkte je zijn betrokkenheid. Op vaderdagen, rond de sterfdag van mijn vader en tijdens mijn examens. Kleine gebaren, maar erg waardevol.'

Huiswerk

Wat zou je in die jaren geholpen hebben? Als 'ervaringsdeskundige' heeft ze die vraag voorgelegd aan degenen die meewerkten aan haar afstudeeronderzoek over 'Pastorale zorg aan volwassenen met jong ouderverlies'. Vrijwel zonder uitzondering gaven zij aan dat ze erbij gebaat zouden zijn, als ze als kind het gevoel hadden gehad dat ook hun verdriet er mocht zijn. Dat had hen geholpen het verlies voor nu makkelijker te bespreken. Kinderen hebben vaak nog niet de mogelijkheid om het verlies van hun ouder te 'verwerken'. Het is te zwaar. Daarom is het begrijpelijk dat je pas als volwassene ontdekt wat het verlies met je heeft gedaan en ruimte vindt om te rouwen: achterwaarts rouwen. Henrike geeft de voorkeur aan die term boven 'uitgestelde rouw', want 'dat suggereert teveel dat je jezelf wat te verwijten hebt.' Zo goed als ze ook

geen voorstander is van de term 'verwerken'. Verdriet kun je niet tot kleine stukjes vermalen, zoals je van vleesresten gehakt maakt. Het blijft verweven met je leven. Ook de uitdrukking 'onverwerkt verdriet' kan haar niet bekoren. 'Dat klinkt alsof je je huiswerk niet afgemaakt hebt. Alsof je nog moet inhalen wat je allang had behoren te doen.'

Moed

Henrike: 'Als kind krijg je te horen dat je flink moet zijn. Maar ik zou zeggen: het is moedig als je je verhaal durft te uiten, ook al is het zoveel jaar geleden. Verzamel de moed, zoek iemand die je vertrouwt en tegen een stootje kan; iemand die oprecht geïnteresseerd is. Stort je hart uit. Schaam je niet je voor je tranen, huil maar. Huilen is helend. Tranen spoelen schoon. Ook het verdriet uit je jonge jaren maakt deel uit van je levensboek. Het is mee gaan spelen in je ontwikkeling, het heeft je gevormd.'

Een hoofdstuk apart betreft de vragen van de ouder die met de kinderen achterbleef. Heb ik in de jaren na het overlijden wel voldoende aandacht gehad voor de kinderen? Ben ik er voor hen geweest?

Henrike: 'Het is niet terecht om je daar schuldig over te voelen, want je zit op zo'n moment in een machteloze situatie. Er is geen protocol voor. Je zit middenin je eigen verdriet en hebt opeens alleen de verantwoordelijkheid voor je gezin. Wie zal je daar iets over kwalijk nemen? Het is goed om dat ook naar elkaar uit te spreken.'

Balans

Thuis heeft Henrike een herdenkingsplek voor haar vader. Een foto, een prekenboekje. 'Je maakt daarmee een belangrijk onderdeel van je persoonlijke geschiedenis zichtbaar en tastbaar. Ze gaat jaarlijks wel een keer naar zijn graf, op z'n sterfdag of verjaardag. Soms praat ze met anderen over haar vader. Dan is er trots om wie hij was en boosheid, verdriet om wat ze allemaal moet missen. 'Voor beide emoties blijft plaats. Als je in het evangelie van Johannes leest over de opwekking van Lazarus gaat het een groot deel van dat hoofdstuk over het gemis, het verdriet over zo'n kostbaar mens. Laatst hoorde ik een preek over Job, die uitroept: 'God, wat bent U wreed!' De predikant vroeg: 'Mag Job er zijn, met deze vraag, in de gemeente?' De worsteling met God moet je niet gladstrijken, maar blijf met Hem in gesprek. Een goede

preek houdt de balans tussen 'Potjandorie!' en 'U zij de glorie!'
Het bezig-zijn met het thema had voor Henrike therapeutische waarde. 'Als iemand me vijf jaar geleden had gezegd dat ik nog eens zo met dit

thema aan de slag zou gaan, had ik naar mijn voorhoofd gewezen. Maar nu ben ik blij dat ik het heb gedaan, dat ik er dwars doorheen ben gegaan.'

'Na zoveel jaar nog?'

Ruim tien procent van de mensen in de leeftijdscategorie 20-70 jaar, hebben vóór hun 20e één of beide ouders verloren door overlijden, blijkt uit onderzoek. Een kind dat een ouder verliest, lijdt verliezen op meerdere fronten: het gezin is niet meer zoals het was, de overgebleven ouder is niet meer 'de oude', het kind verliest een deel van zijn identiteit, het verliest zijn jeugd. Zo'n verlies op jonge leeftijd zet diepe krassen op de ziel. De gevolgen op langere termijn zijn ingrijpend, variërend van hechtingsangst, verlies van zelfvertrouwen tot het bagatelliseren van het verlies en onbegrepen klachten.

In het pastoraat is het van groot belang om te vragen en te luisteren naar het verhaal van volwassenen met jong ouderverlies, 'ook na zo lang nog', schrijft Henrike Dankers. De pastor mag hierin professioneel de eerste stap zetten: 'Mag ik je vragen: hoe is het voor jou om als kind je vader of moeder te verliezen?'

Het onderzoek vond plaats in opdracht van Pastoraal Diaconaal Centrum 'De Herberg' in Oosterbeek, in het kader van haar studie theologie aan de Christelijke Hogeschool Ede. Over de resultaten van haar onderzoek publiceert Henrike later dit jaar een boekje bij KokBoeken-centrum in Utrecht.

Geloofsvertrouwen bij het graf

**Hier leggen wij zijn/haar lichaam neer
en staan het aan de aarde af.
Zijn/Haar levensadem keerde weer
tot God die hem/haar de adem gaf.**

**Over de graven klinkt een stem
die spreekt met goddelijk gezag,
dat wie in Christus was, in Hem
zal blijven op de jongste dag.**

**Zijn/Haar naam staat vaster dan in steen
gegrift in Gods gedachtenis,
die hem/haar het leven gaf te leen
en die geen God van doden is.**

LICHTSPOOR

Lichtspoor verschijnt zes maal per jaar en is een uitgave van de IZB, vereniging voor zending in Nederland.

Redactie

ds. J.H. Gijsbertsen (voorzitter)
M. Verkaik (secretariaat)
ds. H.G. de Graaff
ds. J. Westland
K. van Noppen

Redactie-adres

Breestraat 59-61
3818 BH Amersfoort
Tel. (033) 461 19 49
E-mail: info@izb.nl

Cover foto

Coverfoto, pag. 2: Unsplash.com
Pag. 3, 5, 9, 11: Koos van Noppen
Pag. 6, 7: Shutterstock